»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА И ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију
А РУКОПИСИ
уредништву »БРАНИКА« у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
на годину — К 28·— или 35·— дин.
на по године К 14·— или 17½ »
на четврт год. К 7·— или 8¾ »

Поједини бројеви стају 10 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.

Уредништво и администрација »Браника« налази се у кући дра Мих. Полита-Десанчића, грчко-школска улица бр. 11.

Број 197. У Новом Саду, у недељу 3. (16.) септембра 1906. Година XXII.

Посета Златнога Прага.

Велик и тежак је задатак, који има да испуни хабсбуршка династија, како би одржала у својој целини велику количину земаља и народа, што сачињавају нашу монархију. Времена се променила, и данас су постале друге основе државама, него што су некад биле. Историјским развитком и многим другим династистичним и породичним околностима постала је велика хабсбуршка монархија, која је до скора најважнију политичку улогу играла у Европи.

Околности се промениле и историјске државне творевине морају се довести у склад са *начелом народности*. То је у нашој монархији најтеже и зато наша династија са нашим узвишеним владаром мора да држи извесну *равнотежу* међу народима простране монархије.

Скорим, још ове јесени, поћи ће наш узвишени владар у главну варош краљевине Чешке, у *Златни Праг*. Држи се, да „здравствени“ обзири старога владара не ће бити запрека томе путу. Пут не тиче се каквих војничких маневара, већ ће то бити чиста владарева посета свом чешком народу, да га увери о владарској наклоности и владарском старању. Непријатељи чешкога народа побијали су вест о посети цара у Златни Праг, али та вест не само да *није* званично побијена, већ је званично потврђена и то још са тим додатком, да ће царева посета у Прагу *трајати подуже*.

Из овога се види, да се у Бечу велика важност полаже на расположај чешкога народа и да треба да га царска посета у Златни Праг утврди у оном расположају за интересе монархије, у погледу којих чешки народ већ данас у бечком царевинском већу преко својих посланика врло важну улогу испуњава.

Међу земљама простране хабсбуршке монархије Угарска и Чешка заузимају најважније место. Управо чешка краљевина према Угарској историјски долази на првом месту. У наслову нашега владара долази наслов краља Чешке пред насловом краља Угарске. Та два наслова била су употребљена и у међународном саобраћају, док цар Франц није г. 1804. примио наслов *аустријскога цара*.

Но чешка краљевина у својој самосталности и у отпору према немачкој најезди није се могла тако дуго одржати као Угарска. Чешку је притисла немачка превласт и тек у најновије доба чешки народ у својој тешкој борби против немштине знао је задобити важност чешкој краљевини. Та борба чешкога народа за самосталност чешке краљевине имала је у год. 1871. већ тога успеха, да је била приправљена знаменита инаугурална диплома царева, којом је чешка краљевина требала добити своју државну автономију. Али у последњем часу умешају се Мађари, и тада свемоћни гроф Јулије Андраши осујети државну автономију Чешке. Чеси морадоше продужити борбу против Немаца, док напослетку себи не извојеваше онај положај, који данас заузимају.

Према политичним борбама у хабсбуршкој монархији показало се, да се положај појединих народа управља по поверењу и *поуздановости* од стране династије. Док су аустријски Немци били поуздани, они су први положај заузимали. Али од кад су Немци у Немачкој после победе над Аустријом године 1866. и велике победе над Француском г. 1870.—1871. створили велико и моћно немачко царство — неповерење династије према Немцима у Аустрији све је расло, а било је и узрока за то неповерење, јер један део аустријских Немаца данас већ отворено говори о жељи придружења к великој Немачкој. И према Словенима било је неповерење од стране династије због њихових симпатија према Русији. Зато од свију народа у монархији остали су Мађари на првом месту, према којима династија има највише поверења, јер Мађари су *једини*, који изван монархије немају својих суплеменика. Отуд та велика снага и моћ Мађара, који су постали меродавни за интересе династије и монархије и којима је династија до извесне границе уступила своју снагу и снагу монархије.

У најновије доба престало је у главном неповерење династије према Словенима, особито од кад се политички положај Русије променио. Од Словена Чеси у првом реду долазе, према којима династија све више и више добија поверења и то са разлогом, јер интереси чешкога народа скопчани су са интересима монархије и династије. Чешка је далеко од Русије и окружена немачким елементима, а да би се било бојати, да ће Русија моћи себи привући Чехе.

Све то чини да данас Чеси поред Мађара заузимају важан положај и да је поред Угарске, Чешка за династију најважнија земља.

Ово разјашњава, да наш узвишени владар полази у Златни Праг, ту знамениту историјску варош, која је главна варош чешкога народа и коју Чеси називају својим *златним* Прагом.

Заиста, Праг се може назвати *златним*, јер он је као ниједна варош чувен у монархији, па далеко у Европи својом знаменитом повешћу, својим дивним положајем, па својим историјским благом, које је скупљено у разним палатама и зданима прашким. Зато је Чесима Праг тако мио и драг, да га *златним* називају (Zlatá Praha).

После много и много година доћи ће опет аустријски цар у Златни Праг, и Чеси ће га поздравити као *чешкога краља*. Лепа је црта у нашега узвишеног владара, што он и у својој дубокој старости полази своме верном чешком народу. Сећајући се великих жртава чешкога народа за монархију и за династију, он не преза од великих напора, који су са свечаним дочецима скопчани. Да наш узвишени владар хоће и подуже да остане у Прагу, и то је доказ важности и љубави, с којом он посматра положај чешкога народа.

Мађари су успели, да се наш владар од времена на време подуже бави у престолници Угарске. Изгледа, да са подужим бављењем у Прагу, хоће наш владар да покаже, слично оном као и за Угарску — у којој мери уважава свој чешки народ.

Словени у једној и другој половини монархије, могу се у великој мери радовати владаревој посети у Праг. Доказ је то, да Словени у свој монархији добијају све то већу важност. Томе не би требали да се чине невешти ни мађарски државници. Ваљало би да обрате пажњу на решење народносног питања као најважнијега питања за Угарску. Не иде то, да кад наш узвишени владар на свечан начин полази у Праг, да се у Угарској множе преске парнице против народности и мађарски државници игноришу немађарске народности, а наиме игноришу оних три милијона Словака, који су крв од крви чешкога народа.

△

Догађаји у Русији.

Погром у Сијелцама.

Ма да је већ успостављен мир, ипак су чивутски дућани још једнако позатварани. Триста особа су тако злостављене, да болују. Пошта и телеграф су опет отворени, али застој у промету траје још. Изасланство грађана је отишло у Петроград, да онде предочи стање. Берлинска Задруга за помагање немачких Чивута добила је из Варшаве овај телеграм: Установљено је, да је погром у Сијелцама трајао 50 сахата. Опустошено је по површној процени до 200 дућана. Изгорело је 70 кућа. Број погинулих износи више стотина а број рањених је веома велик. Сви беже из вароши. Како нема довољно лечника, то их је из Варшаве послано неколико онамо. Нема ни животних намирница те се морају доносити из Варшаве. Пожар је у толико ужаснији, што нема воде. Бегунци су јавили, да је на Усековање још трајала канонада. Даље се дознало, да је како хришћанска, тако и чивутска депутација молила гувернера, да обустави покољ. Кад је овај тому ставио за услов то, да му се издаду револуционарци а то није било могуће, то су депутације хтеле да остану у затвору као таоци. Но гувернер је то одбио те се наставило клање и пустошење.

Убиство општинског начеоника.

У Тадајкену у Курландији убили су јуче револуционарци тамошњег општинског начеоника.

Осврт

на овогодишњу скупштину Матице Српске.

И ове године била је скупштина Матице Српске бурна, јер су некоји радикали у њој терали стару тактику своју: да све *осумњиче*, што год могу, да многим и дугачким говорима одвуку трајање скупштине у недоглед, како би скупштинари са стране, уморени бездушним препирањем, отишли својим кућама, па да онда они могу по свом ћефу газдовати.

Лањска скупштина, осим оног познатог инцидента, текла је много мирније, али ове године славило је „гњаваторство“ праве оргије. Било је ту „обер-гњаватора“ и „унтергњаватора“. Др. *Сос* особито се одликовао у малтретирању, а и уредник „*Заставе*“ није иза њега много изостао. Ова двојица играли су чудну улогу на овој скупштини. Разбалачила се браћа онако по милој вољи тако, да је цело пре подне прошло, а није се отишло даље од 3. тачке дневног реда, било је пак на овом 27 тачака!

Тà забога људи, истина да сваки има право, шта више и дужност да на скупштини Матичиној учини своје опаске, што иду на бољитак Матице Српске, и да упозори на могуће недостатке у управи. Слобода говора не сме се ограничавати, али не сме се ни злоупотребљавати. Све се то може у краће рећи. Сваки говорник мора имати обзира на множину предмета и краткоћу времена. Није главна скупштина на то, да се некоја господа на њој размећу. Господа „гњаватори“ наговорили су пуну ону велику дворницу Мајерову. Др. *Илијћ* говорио је готово при сваком предмету по *два пута-три пута*, па и *четири пута*, и то онако, — као што то само он уме — на дугачко и на широко. Многи скупштинари, чим он почне говорити, загуше врата јурећи напоље. Кад се узме у обзир, да је било 27 предмета на дневном реду, па рецимо, да је само код 20 предмета најмање двапут говорио, онда је он најмање 40 пута подигао свога „дичнога“ гласа у овој скупштини. Па нека је увек само по пет минута говорио, то износи 200 минута или $3^1/_4$ *сахата!* Но је ли г. *Илијћ* у стању да говори само пет минута? Па када још томе додамо и „говоре“ ађутанта Илијћева, славног *Брадваровића*, онда би се набројало још више часова, које су ова два корифеја радикалска у овој скупштини *себи* посветили.

Та двојица су окупирали најмање половину целог времена Матичине скупштине. Па шта мисле та господа? Да-ли се главна скупштина Матичина сазива само за то, да се они *изизразговарају*, да се намалтретирају оних скупштинара, који су тако „сретни“, да морају с њима седети у тој седници?! Та свашта има својих граница, па и говори говорникā. Та ваљда треба имати и неког обзира према осталим скупштинарима, а не само себи удешавати. Кат-кад су се говори радикалски тако протегли, да су многи изашли напоље из дворнице а многи задремали од „интересантности“ „дивног“ говора. Местимице је г. др. *Илијћ* у једном истом говору сам себи противречно. Бадава су га молили и преклињали некоји чланови, да буде краћи, ајак — није могао, то би се противило његовој природи, јер мора му се признати, да је „жеји“ у малтретирању слушалаца. А није далеко утекао ни његов колега Брадваровић. Онда није чудо, што су се многи

разбегли и што је врло мален број чланова остао после подне у скупштини, а још мањи после 4 сахата.

Но није било доста мучити скупштину несланим говорима, него је још требало рад скупштински у радикалском органу „Застави“ приказати у изврнутом облику. А знамо да је „Застава“ у извртању јединствена. Тако је на пр. у „Застави“ нападнут фискал Матичин због његова говора приликом расправе о фискалском хонорару. Међутим је *морао* говорити, јер је изреком на то *провоциран* од госп. проте *Вучковића* као предлагача у тој ствари. А позван је, да се изјасни, дали против предлог у погледу регулисања фискалског хонорара усваја или не? Док год се фискал није изјаснио у том питању, дотле се није могло даље ићи. Морао је дакле проговорити и објаснити становиште фискалата, на што је г. *Вучковић* свој предлог *повукао* те су остала само два предлога. То се и тако се то догодило пред лицем целе скупштине. Па ипак „Застава“ *сасвим неистинито* приказује ту ствар пред својом публиком, у намери, да оцрни фискала Матичина.

„Застава“ у свом извештају о Матичиној скупштини пише о фискалу г. *дру Малешевићу* са познатим цинизмом, пуним злоће и пакости, али тај се цинизам тако отрцао, да изазива баш противан утисак.

Тако исто *није истина*, да је фискал искао опредељену своту хонорара. Он је искао, да управни одбор регулише годишњи хонорар фискалов и да поднесе позитиван предлог скупштини. Одбор је то и учинио, али су некоји чланови скупштине, њих 40 на броју, преко г. Николе *Петровића* поднели *други* један писмени предлог, који је скупштина већином гласова и усвојила. Нашто, дакле, извртати и тенденциозно приказивати ствар? Је-ли то лепо? Та ако је присутан уредник „Заставе“ био противан том предлогу, на *то* има и права, али нема права на *извртања*. Је-ли то лепо? Зар се тако служи интересима Матице Српске, кад се оно, што се на њеној скупштини свету на видику догађа, *хотимице изврће* у цели, да се против појединих људи јавно мњење узбуни? „Застава“ мора увек да *рови* — Брадва — рови!

За предлог г. Петровића гласало би њих двапут толико, да нису господа гњаватори својом многоглаголивошћу око 5 с. сретно напоље „изгњавили“ из седнице више од 50 скупштинара, који безобзирце побегоше. Радикалска господа служила су се гњаваторском тактиком и у автономији, па им је пошло за руком, те сада ево из године у годину на свакој Матичиној скупштини гњаве па гњаве тако да је већ грозно гледати. Таку тортуру могу само јаки живци издржати.

Штогод су други, — од уредника „Заставе“ — паметнији људи на скупштини говорили, то „Застава“ или никако или врло укратко или изврнуто доноси, и то тако *хотимице* изврнуто, да многи чланови, који су били на скупштини и све видели својим очима и чули својим ушима, кад су прочитали оно, што о том „Застава“ пише, мисле, да је то нека друга скупштина, а не она, на којој су они били. Дабогме да је друга. То је она фингирана скупштина, она намолована, која, истина, није ексистирала, али је нужна Заставашкој господи, да праве њоме „штимунг“ у народу против свију оних, који њиховој странци не припадају. Тај „штимунг“ особито је потребан Заставашима сада, када има изгледа за састанак народно-црквеног сабора. Али то може бити фина денунцијација и према горе и према доле. Жалосно је, што се о том и писати мора. Али сада живимо у таком времену, у доба извртања и клеветања, где сваки мора да се добро чува, да не допадне шака људима, којима ништа није свето. Ето, то је жалосна слика овогодишње Матичине скупштине.

Властимир.

Угарски сабор.

(Наставак.)

Александар Вајда Војевод: Решите социјално питање па сте онда одмах решили и народносно питање. Ако пак даље наставите стара Банфијевска начела (*Ларма. Живео Банфи!*), ако даље будете пашовали....

Ђорђе Нађ: Како само смете тако да говорите?

Александар Вајда-Војевод: . . . онда према Аустрији не ћете никад извојевати своја начела, јер немате снаге за то.

Славни саборе! Нека ми буде допуштено, да из списа Лауша Мочарија с погледом на то прочитам неколико огледа. Што је ту садржано, ја то веома препоручујем пажњи својих посланичких другова; то би требало да буде библија сваком Мађару, који искрено хоће независност своје отаџбине.

Аладар Шомођи: Да се угледа на Вас, је л' те?

Александар Вајда-Војевод: И може! (*чита*): „У крајњој се анализи на несретне народносне прилике може натраг одвести то, што стењемо под јармом данашњег државноправног одношаја, што право слободоумље овде не може да дође до важности, што ни у једном ни у другом погледу не смемо да учинимо никакве одређене кораке, што на сваком пољу читаво осећамо, да су нам оковане и руке и ноге, где се указује потреба чиста рада и одређене делатности“. То не велим ја, него то пише један мађарски писац, у чије чисто коренито мађарство ни поштовани мој посланички друг Гаврило Угрон не може посумњати. (*Крештање на левици*).

Аладар Шомођи (*непрестано упада у реч*).

Председник: Опомињем господина посланика Аладара Шомођија, да непрекидним упадањем у реч не буни говорника.

Александар Вајда-Војевод: Па онда о шовинизму вели овако (*чита*): „Него цело то не носи на себи толико тип праве страсти, него само тип непромишљене узбуђености, тип збуњености услед ларме фраза, а посред велике ларме тако се мало може да изведе правац чисто обележене политике, сам програм помађаривања, као што сам горе показао, тако није тачно утврђен, да мислим, е смем тврдити, да у тој ствари још није речена последња реч те да се још једнако може десити, да каква јака рука као Нептун зграби трозубац, да валима струје нареди, да се емире; да узме у своје руке ствар споразума и измире: нек се не боји, ако се на њ и продере шовинизам, да барата с издајницима отаџбине.“

Антоније Ебер: Па он говори о измири! Не говори тај, као Ви што говорите!

Александар Вајда-Војевод (*чита*): „Чак се пушта да га наведу, да се одрече државне самосталности, не би ли под заштитом стране силе употребио прилику, која му се даје, да помађаривању прибави важности. У том се крије логика шовинизма, који помађарује. Има их, који се те логике држе самостално те су узели у рачун то, камо води та логика, но има их, који се несвесно дају хватати у мрежу њену, о чему сам ја још рад да говорим, те се резултат и одавде и оданде стиче уједно.“ (*Крештање на левици*). То вели Мочари! Па за тим наставља овако (*чита*): „Помађаривање народности је немогућност, тлапња; залудно је свако мудровање, које се труди, да иначе ма колико умесно образложи остваривање какве тлапње. Те тако самосталност Угарске пада на жртву једној тлапњи.“

Лауш Олаји: Зар је слободно овде толико читати, господине председниче? Скупио ту свашта с брда с дола! (*Крештање и ларма.*)

Председник: Слободно је читати наводе! Изволите наставити говор!

Ђорђе Нађ: Безобразно ће читати овде читав сахат!

Председник: Поново упућујем на ред господина Ђорђа Нађа због увредљивог му израза. Изволите умерити своје изразе.

Александар Вајда-Војевод: Све то не говорим ја, него Лауш Мочари!

Ладислав Околичањи: Сећамо се тих заблуда! (*Крештање на левици.*)

Милан Хоца: Зар и Мочарија крпите?

Александар Вајда-Војевод (*чита*): „Свако ти то оштри језик на народностима; народносно је питање онај комад платна, од којег кроји закрпе за подерани плашт родољубља и кусо и русо.“

Свим тиме је Мочари доказао, колико се злоупотреба дешава и како се неумесно расправља то питање. Доказује у тој својој књизи, да је проста немогућност, да нас помађарите и баш за то, славни саборе, Ваша је дужност, да сађете са досадашњег правца и кад већ хоћете да прекинете са старим системом на свим пољима јавних послова, онда пре свега ваља с њим да прекинете у народносном питању, па да се трудите, да то питање можете решити.

Молим неколико минута одмора, славни саборе!

Аладар Шомођи: Та мало час је било одмора!

Председник: Молим, дакле на пет ћу минута одгодити седницу. (*Крештање*). Уједно, како мало час нисам чуо, да је господин посланик Јулије Маркош, с алузијом на говорника, рекао: „Но од ужета немојте да се спасете!“ то сад накнадно због тог израза, који, као што рекох, нисам чуо, по својој председничкој дужности упућујем на ред господина посланика Маркоша.

Аладар Шомођи: Па била је само скромна жеља! (*Смеј на левици*).

Председник: Молим, немојте се препирати са председником! (*Одобравање*). Седницу одгађам на пет минута.

(Наставиће се.)

НОВИ САД, 2. септембра 1906.

— **Како стојимо са слободом штампе у Угарској.** Као што је познато, будимпештанска мађарско-јеврејска штампа и њени прапорци по провинцији на сва уста вичу, како такове слободе штампе, као што је ужива немађарска журналистика у Угарској, нема нигде иначе на свету. И то се сме да тврди баш у доба, кад државни одветници у Угарској на пр. против *словачких* листова дају *уједанпут двадесет преских парница*, а ово се тиче само одбране словачких вероисповедних народних школа! Размећу се слободом штампе у исти мах, кад словачки родољуб и народни посланик Милан *Хоца*, уредник „Слов. Тижђењика“, мора да иде у државни затвор „због дражења против мађарске народности“. Наш лист је за последње три године добио на врат две преске парнице и у обе је његов уредник *осуђен* — због „дражења против мађарске народности“, последњи пут за *туђ цитат!*

Веома су у том погледу занимљиви податци, које „*Арбајтерцајтунг*“ („Радничке Новине“) добијају из Будимпеште о „слободи“ штампе у Угарској.

Слобода — вели „Арбајтерцајтунг“ — као што је коалиција себи замишља, састоји се у *жестоком гоњењу*, поглавито немађарских новина. Од *словачких* листова „Ludove Noviny“ су трипут узастопце узапћене, а против уредника је покренуто *осам парница* због *велеиздаје* и због *злочина против мађарске државе*. Арадска „Tribuna“ добила је на врат у току од *осам* дана *две нове парнице*. Румунски лист „Libertatea“ има за овај мах само још једног уредника, који је затворен у Сегедину, али за то је исти лист добио на врат одмах *две нове тужбе* због „дражења“. Против листа „Poporul Roman“, што излази у Будимпешти, сада се покреће само *две* парнице, пошто је под Полоњијевим министровањем већ *двапут осуђен*. Против листа „Orizontul“, што излази у Клужу, за време од *три* недеље дана, подигнуто је *шест парница*. А у току ових последњих недеља добила је „Foaia Poporului“ *шест парница*, и то три због „напада на високе државне достојанственике“, две због „техничног прекршаја штампарског закона“, а једну због „дражења против мађарске државе“. Црквени румунски, унијатски лист „Unirea“ сад скоро је *четири парнице уједанпут* на себе навукао.

Њитранска жупанијска скупштина сад скоро је имала ту безочност, да захтева, да се употребе мере *ради угњетавања немађарске штампе*. Тамишка жупанијска скупштина је ту жељу *одобрила*, а арадска варошка муниципија је ту жељу још *надмашила*, усвојивши предлог бившег посланика Гезе *Аварфија*, да у будуће *у Угарској смеју излазити новине* **само на мађарском језику.** Овај предлог, којим би се на нечувен начин извршило насиље над више него половином угарског становништва, *усвојен је са великим одушевљењем* и одмах се телеграфисало о њему Гези Полоњију, кр. уг. министру правде!

А видите, како се радикалска „*Застава*“ „лепо влада“: никад ни једне парнице! Ех, али зато је Јаша *Томић* „драги пријатељ“ највећим србождерима, а његова „Застава“ је одвратан пример, како један лист може да заборави на одбрану свог народа, па да се увуче под скут „безусловне благонаклоности високе владе“. Тамо је Јаши Томићу и оној себичној тевабији око њега веома топло и тамо они са задовољством констатују истинитост оне изреке, да *умиљато јагње две овце сиса!*

Политички преглед.

— **Речки намесник у Будимпешти.** Гроф Александар *Нако*, речки гувернер, јуче је у јутру стигао у Будимпешту и још се пре подне одвезао у палату министра-председника, где је поднео извештај министру-председнику дру Александру *Векерлу*.

— **Ратни планови на Балкану.** Из *Софије* јављају: Овде већ неколико дана круже сензацпони гласови. Прича се ово: Грчки посланик у Цариграду, *Грипарис*, добио је налог од своје владе, да Турској понуди савез против Бугарске. Услови би били ови: да *Турска објави рат Бугарској* и да упадне с војском у Источну Румелију, а грчка флота би, заједно са турском, напала бугарска пристаништа на Црноме Мору. Доцније би се имао закључити мир у споразуму оба савезника. Бугарска би имала да плати ратну одштету од 500 милиона франака, од које ће суме Грчка добити један део. Од тада би Турска постављала генералнога гувернера за Источну Румелију, бугарски егзарх морао би отићи из Цариграда, а бугарске владике из Македоније. Турска би после тога признала сједињење Крита са Грчком.

Гласови о могућем рату рђаво утичу на трговце и сељаке. Овде се по гласовима из Цариграда говори, да је султан противан рату, али да су Турци ратоборни, и да је лако могуће, да ће султан подлећи утицају јавнога мишљења цариградских кругова.

ИЗБОР
мохачког окр. протопрезвитера-пароха.

(Глас из будимске дијецезе.)

Избор окр. протопрезвитера-пароха мохачког одржан је 24. авг. (6. септ.) о. г. На исто место компетовали су: Јован *Бешлић* парох батски, Јован *Пачариз*, парох сентандријски, Петар *Весин*, адм. парохије дунасечујске и Стеван пл. *Стратимировић*, катихета у срп. учит. школи у Сомбору. Пред сам избор свештенство са изборницима сакупили су се у дивном храму мохачком, где је одржано призивање св. Духа. По свршеном истом чину, под водством преч. г. Велимира *Недељковића*, окр. протопрезвитера будимског, као конзисторијалног изасланика, крепуло се како свештенство тако и изборници из места и округа у српску школску дворану, где је у 10 сахата и 15 минута месни црк. општински председник Јован *Малешевић* у кратком и лепом говору отворио изборну скупштинску седницу, приказујући присутнима преч. г. Велимира *Недељковића*, окр. протопрезвитера будимског, као изасланика конзисторијалног, и поздрављајући присутне умолио их је, да трезвено и достојно овог важног чина, приступе избору. Пошто је претходно свима законским захтевима удовољено, приступило се избору тајним гласањем. Од присутних изборника *гласало је на Јована Бешлића*, пароха батског, *79*; на Стевана пл. Стратимировића 7, Јована Пачариза 3, Петра Весина 3 гласа, а две су педуљице празне дате. Јован Бешлић изабран је дакле огромном већином гласова.

Не могу а да не споменем дрско држање »*Заставе*« у погледу овога избора. Као сваком приликом, тако и овом, говорило

се и о кандидатима за протинство и преко листова. Мохачка црквена општина, коју данас сачињавају већином радикали, обратили су се »Застави« неколико пута са својим дописима, да проговоре коју о њихову кандидату г. *Јов. Бешлићу*, пароху батском; но то као да се није допадало »Застави«, те није ниједном примила допис, када се писало и говорило у корист Јов. Бешлића. Па није чудити се! Да је Јов. Бешлић радикал, примила би »Застава« дописе, које је слала мохачка црква. општина, ал' како није радикал, то »Застави« није ишло у рачун хвалити онога, који не кади тамјан »Застави« и њену уреднику. Али је »Застава« примала допис у корист својих кандидата, који су се и силом правили радикали, уздајући се у чаробну и мађијску моћ „Заставе«, као тобож народног листа, да ће их она својом препоруком подићи у протинско достојанство и столицу. Ал' овом приликом, народ је слабо пажње и важности давао препоруци и викању »Заставе«.

Писала је »Застава« о Јов. Бешлићу, као о незаконитом кандидату, за то, што је касније поднео молбу, но да је он радикал, нашла би већ она параграфа да је законито. »Застава« је својим држањем изгубила углед код Бараћаца, а особито Мохачана, који ју ни држати ни читати више не ће. Семе, које радикалски агитатори сеју по Барањи, не пада на плодно земљиште, него на камен, те полако ће и Барањци престати веровати обмањивању и слаткоречју »Заставину«.

Агитатори радикалски покушавали су пред сам избор, да народ преокрену, те су растуривали „Morgenblatt", где су се препоручивали други кандидати као законити, а на Бешлића се бацало дрвље и камење као на »незаконитог". Но преч. конзисторија будимска знала је добро расудити, кога ће метнути у кандидацију, у томе није спала на савет „Заставина" „Morgenblatta" ни њених »јуначких« агитатора.

Народ је свестан био у важном чину то је бирао себи достојна кандидата, не гледајући на политичка начела, него бирајући себи правога духовног пастира. И слободно можемо рећи, да како мохачка општина, тако и округ није се преварио у избору, јер су изабрали човека сталног и чврстог карактера, спремна у сваком погледу, који ће са гранчином мира ступити међу Мохачане, да разбраћене наново збрати, раскумљене — покуми, заваћене — измири, несложне — — сложи. У то име: да живи нови протопп Јован Бешлић!

Бараћац.

Један стари српски родољуб.

— † Ђока Радосавкић. —

У недељу — 27. авг. о. г. — преминуо је у сремској Митровици *Ђока Радосавкић*.

Ко је био Ђока Радосавкић?

Име му истина — у јавности — није било чувено на далеко, али има и у нас Срба, као ваљда и другде, заслужних људи, којих се имена ретко кад јавно помињу, а требало би да се славе више него други мање скромни, мање заслужни, а више славољубиви људи, који сами своју славу на четир стране света раструбљују, па често и постигну име и глас, који никако нису заслужили.

Ђока Радосавкић родио се г. 1838. у Паланци, у Бачкој, али родитељи му, док је мален био, преселе се у Срем, у Дивош, где су од ото доба стално живели.

Када је Ђока стао на мушку снагу своју, био је тада у Дивошу бележник *Сава Петровић*, знанствено спреман, речит човек, један од најодушевљенијих апостола слободоумних идеја, у то доба већ у велико, Светозарем Милетићем, проповеданих.

Да је Сава ради тога навукао на себе пажњу и гоњење тадањих, претпостављених му власника, може свако знати, а да ми то изреком ни не поменемо.

Гоњење је ово ишло тако далеко, да је, као и друг му и побратим у борби, *Гавра Миладиновић*, бележник чалмански, бележничког звања свога лишен.

Али, што је више гоњен, тим је имао више присталица у народу.

Најчувеније његове присталице — међу сељацима — били су: *Стеван Гангић* и *Сима Радуловић*, који се тако прочуо био, да га је српска народна слободоумна странка изабрала за посланика за наш народни сабор, у Карловце.

Из школе Саве Петровића изишао је и — *Ђока Радосавкић*!

Ђока Радосавкић био је човек ванредних умних способности. Нећемо да га упоређујемо са великим људима, али смемо тврдити, да за њега важи од речи до речи оно, што је чувени енглески новинар, Аршибалд Фоарис, рекао о једном државнику немачком: Што он смисли, то је и духовито и изведљиво донајситнијих ситница.

Ђока није учио ни целе гимназије. Он је самоук. Прибирао је себи знања читањем, многим опћењем са ученим људима и у школи живота, па се толико дотерао био, да се разумевао и мишљење своје изрицао и о најважнијим питањима, о којима наша јавна штампа обично расправе доноси.

Како он није имао предубеђених мисли — као што их имају обично сколастичари и теоретичари — но је све ствари посматрао из непосредне близине, снагом свога необичног разума здравог, то је о свему и свачему имао темељан суд и мишљење.

Но Радосавкић није био само човек бистра ума, но и топла срца, које је свој српски народ искрено, жарко љубило.

Без икојих себичних циљи, из чисте љубави према народу и његовој користи, он је учествовао у свима јавним, народним подузећима: у зборовима, изборима, светковинама и сваковрсним састанцима и био је од народа почаствован избором како у општинска, тако и жупанијска представничка тела. Општинских звања, у којима би био зависан, није се никад хтео да прими.

Како је он — поред све своје скромности и избегавања јавних почаствовања — ипак доста на глас био изишао и име врсног, осведоченог родољуба и народног борца стекао, види се отуд, што је стајао у свези и са прослављеним прваком нашег народа, Светозарем Милетићем. Кад би овај, у неуморном раду своме, имао да изведе коју важну ствар и да је повери којем члану своје странке, те да овај пође у народ, особито у масу овога, он је изабрао — осим других — и Радосавкића, јер овај је био не само поуздан, но је знао — као мало који — народу његовим језиком и начином говорити, па га је овај и слушао.

Но како је у Радосавкићевим грудима пламтио пламен љубави према васколиком Српству, показало се најбоље у осмој десетини минулог века, када се на истоку замаглило, када су загроктале српске пушке и заблистали црногорски јатагани!

Многи, који је — у теорији — узносио борбу за »крст часни и слободу златну« повукао се — у пракси — у закутак, чекајући, да пређе бојна цика и ломљава.

А наш Радосавкић, тај «витез без страха и прекора?«

Он купи уза се одабрану чету добровољаца, па са овом и са своја два побратима, Гангићем и Радуловићем, крадомице, пролази кроз аустријске страже, и хита «на прудове Дрини валовитој,» да се својој српској браћи на невољи нађе, да се бори, и мачем у руци, за свету идеју ослобођења и уједињења српског на Балкану Он дакле — као оно јунаци старог класичног доба — није само прегалац и борац на «форуму«, у „центуријама" и код куће, него и ван ове, на ограшју јуначкоме, где се топла крвца људска пролева!

Па када је минула бојна јека, када се повратио у своје скровито село, он у овоме наставља онде, где је отпочео био.

Његов претходник и учитељ, Сава Петровић, није такођер био пријатељ празних теорија, он није очекивао спас народни од књижевних друштава, но, како се већ налазио у средини народа, ушао је одмах „in medias res", учећи сељаке, како да буду у сваком обзиру напредни и ваљани, и као кућегазде и као људи и као Срби.

Сава је отворио био — у својој кући — читаву сељачку школу, у којој је он био неплаћени учитељ народа, па је толики успех постигао био, да је од Дивоша са свим друго село постало, да је многог лењог начинио вредним, многог крадљивца честитим човеком. Што је у Дивошу створено доброг и корисног, то је понајвише Савина заслуга, а да га рана смрт — умро је г. 1871. у 44. години живота — није спречила, он би још много више урадио.

Ево лепа и поучна примера за наша књижевна друштва и за наше научењаке теоретичаре. Ови се одавна већ муче, како да наш зануштени народ унапреде, како да изнађу најподеснији начин, којим треба писати »књиге за народ«. Нека се ове књиге највештије напишу, оне слабо продиру у масу народа, те их овај дакле ни не чита. Треба то ући у народ, па му наустице, живом речи говорити и обавештавати га и онда за цело неби изостао жељени успех.

Камо лепа срећа наша, да оваких родољуба, оваких свесних и спремних учитеља народних, у сваком нашем месту имамо. Ми бисмо се брзо препородили и са свим други народ постали!

Ђока Радосавкић је ударио стопама свога учитеља Саве Петровића, па је постизавао и исте успехе. Он је био неуморни учитељ и припородилац народа и још би — у том обзиру — и много више урадио, да га нису прилике своје породице приморале, да оде из свога села и народа, тако, да он давно већ није живео у средини овога.

Па кад други, већи и напреднији народи славе своје заслужне људе, своје сеоске свећенике, који су сељаке дизали и на све боље путеве изводили, кад Французи преузносе свога Оберлина, Немци свога Гробекера, Руси свога оца Ћирила,*) зашто да и ми Срби не славимо своје заслужне људе, па и свога — Ђоку Радосавкића?

Ђока Радосавкић је, целог века свога, неуморно радио на унапређењу свога милог рода, залажући и сам живот, а пренебрегавајући себе и своју породицу и падајући у крајњу материјалну оскудицу и невољу.

Па кад га је већ Српство, од њега никад незаборављено, за мукотрпног живота му заборављало, да га се бар, после смрти му, својски сетимо и да му из дубине душе ускликнемо: Хвала ти, неуморни борче и прегаоче српски, на великом труду, који си за Српство полагао!

Хвала ти и слава ти!

С.

*) У Потапенковој »Истинској служби«.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 2. септембра 1906.

— **Нови наставници у новосадској српској гимназији.** Патронат српске велике гимназије новосадске изабрао је у својој седници од 28. августа (10. септембра) о. г. за привремене супленте: канд. професуре Душана *Јованова* из Долова, Славка *Субошина* из Чуруга и Милана *Петровића* из Чакова. Потреба, да се поставе привремени супленти, настала је отуд, што се ове школске године морале подићи паралелке за I. и II. разред, јер је број ученика, уписаних у те разреде, куд и камо премашио законити број.

— **Из српске гимназије у Ср. Карловцима.** Јављају нам из *Ср. Карловаца*, да се у срп. вел. гимназији карловачкој уписало до 12. септ. по нов. т. г. *337 ученика* (прошле школ. године завршило је 335), пошто је *око 20 ученика одбијено* при упису. У I. разреду нема више места, а и иначе је препуно, осим II. и VII. разреда. — Редовна настава отпочела је у уторак 4. септембра, а писмени испит зрелости јесењега рока у четвртак 6. септембра.

Новости са стране.

— **Толстојева жена.** Јављају из Петрограда: Жена великог руског књижевника грофа Лава Толстоја, којој је сад 63 године, опасно је оболела. Однесена је на Толстојево добро и онде је лечи познати гинеколог Сњегеров.

— **Тунел под реком Худзоном.** Јављају из Њу-Јорка: Пројекат пенсилванске железнице, да се начини директна веза међу Њу-Џерсијем и Њу-Јорком, то тунелом испод реке Худзона, сјајно је пошао за руком. Пробна вожња, коју су пре неки дан у подне предузели највиши чиновници друштва „Пенсилваније", прошла је без замерке. Послови су почели године 1904., а други ће тунел бити готов за четири недеље. Оба тунела, големе цеви од челика, имају дужину од 6100 стопа под Худзоном а целокупну дужину од 17.000 стопа. Промер челичних цеви износи 25 стопа. Тунели се налазе у средишту Њу-Јорка, на месту, где се сад зида голема станица.

НОВИЈЕ.

Палермо, 1. септембра. У више општина у околини Палерма и Терминија трају потреси. Оштећено је неколико кућа. Становништво кампира на пољу. У месту Термини Имерезе начинили су потреси велику штету, а тако исто се у приморској варошици Градијаву срушиле многе куће.

Цариград, 1. септембра. Из крајева Плаве и Гусиња јављају, да је на црногорској граници било нових немира. Код карауле Никшића, северно од Плаве, били се Црногорци читав сахат с Турцима. С обе су стране у боју учествовали и војници и цивилни људи. Свака је страна изгубила по једног момка. Но куд и камо је опасније узбуђење мухамедоваца услед тога што су Црногорци у хришћанским пограничним крајевима од Пепиција до Велепоља посели турско земљиште, на многим с тактичке стране згодним тачкама подигли лака утврђења. Мухамедовци се телеграфски обратили у Цариград ради помоћи. Међу тим се пуковник *Емин* беј из Митровице и владин повереник *Зејнел* беј из Пећи труде, да зауздају мухамедовце и да спрече агресиван поступак с њихове стране.

Њујорк, 1. септембра. Кубански устаници хоће да поставе привремену владу са *Зајасом* као председником.

Река, 1. септембра. Огулински судбени сто започео је истрагу у ствари сушачких изгреда против италијанских поданика а услед тога италијански конзул *Лебрехт* иде сваки дан с оштећеницима у Сушак, да онде присуствује судском попису опустошаја италијанске својине. До сад се испоставило истрагом, да су свих дванаест Италијанаца, што станују у Сушаку претрпели материјалне штете, а десеторица их је бијено и озлеђено.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву „Браника".

Сумњичење Соколаша.

Река, 2. септембра. Политичка истрага је констатовала (?), да су Соколаши и против Мађара демонстровали. (Ово је *проста неистина*, да би се Мађари раздражили против Хрвата и Срба. — Ур. „Бр.") Чешки Соколи нису учествовали у демонстрацијама.

Догађаји у Русији.

Петроград, 2. септембра. Поморски пут царске породице извршен је скоро као бегство. Најозбиљније се мисли, да цар неће да је присутан, кад наступи страшна реакција. Против штампе се и даље безобзирно поступа.

Краков, 2. септембра. Социјалнодемократски посланик на аустријском царевинском већу Игњат Дашински примио је изасланство варшавских грађана (*Чивута* — Ур. „Бр."), који хоће да известе европску (чивутску. — Ур. „Бр.) јавност, да се кроз кратко време намерава извршити погром у Варшави. (А кад су варшавски Чивути на гомиле убијали полицаје и војнике, онда се није ишло тој европској сили, што се зове г. Игњат *Дашински*, нити се тражила „европска јавност!" — Ур. „Бр.")

Варшава, 2. септембра. Услед немира војска је посела чивутску варошку четврт, која је одсечена од осталих делова вароши.

Бјорке (у Финландији), 2. септембра. Јуче стиже овамо царска јахта „Штандарт" са царском породицом праћена од више ратних бродова.

Гродно, 2. септембра. Благајника вароши Брест-Литовска нестало је са 135.000 рубаља варошког новца.

Москва, 2. септембра. Јутрос је извршена пресуда војно-пољског суда, којом је анархиста ђак Мазурин осуђен на смрт на вешалима.

Варшава, 2. септембра. Јуче су извршене преметачине по многим кућама. Многи су ухапшени и у касарне затворени.

ТРГОВИНА.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА.

ИЗВЕШТАЈ

од 2. (15.) септембра 1906.

Нова жита.

Пшеница I. каквоћа	—	—	К	6'60	п.
„ II. „	—	—	—	„	5'80	„
Зоб —	—	—	—	—	—	„	6'—	„
Јечам стари	—	—	—	—	„	—·—	„
„ нови	—	—	—	—	„	5'30	„
Кукуруз: —	—	—	—	—	„	—·—	„
„ окрњен (стари)	—	„	5'80	„
„ нови —	—	—	—	„	—·—	„

Довози: добри.

Расположење за куповање: добро.

Продато је: 570 мц. пшенице; 100 мтц. зоби, 80 мтц. јечма и 80 мтц. кукуруза.

Цене се разумеју по 50 килограма.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

Пријатељима и поштоваоцима

†

Стевана Сремца.

У неизмерном болу, који осећам, тужећи за мојим покојним братом, Стеваном Сремцом, многобројне симпатије, и за време болести и поводом смрти, и теше ме и обавезују ме за цео живот захвалношћу.

Г. г. лекари Милан Димитријевић, М. Стефановић и Н. Х. Николић, који су се по жртву свога здравља предано старали, да покојнику живот очувају, заслужили су више но обичну захвалност. А тако исто и они пријатељи, који су на глас о тешкој болести мога брата похитали, да га посете и да му се на невољи нађу. Међу овима, на првом месту, благодарим: г. г. Павлу Марниковићу, Петру Деспотовићу, Милораду Митровићу, а нарочито Милу Павловићу, који је самном заједно болесника неговао и доцније око преноса тела и погреба све бриге са мном делио. Дугујем особиту захвалност и г. Божи Миљковићу, учитељу соко-бањском, који је и дан и ноћ око болесника бдио и на услуги му се налазио. Захвалан сам, такође, целокупном грађанству соко-бањском, јер је нарочитом депутацијом, под предвођењем Јевђе Миљићевића, изјавило своје саучешће у смрти мога брата и положило венац у првом моменту туге. У истој мери захваљујем проти Настасу Петровићу и Тодору Никодијевићу, свештеницима соко-бањским, који су на почасти извршили опело над покојником. Још су ме у Бањи задужили г. Павта, надзорник бањски, стављајући ми на расположење за све услуге и полагањем венца на одар покојников, као и г. Павловић, управник поште соко-бањске, који је тако исто чинио све услуге и као човек и као вредан службеник.

Приликом погреба у Београду на првом месту дугујем понизном захвалношћу Његовом Величанству Краљу Петру I., што је преко нарочитог изасланика, који је и опелу присуствовао, изјавио саучешће у превеликој нашој жалости.

Краљевска Влада ме је и сувише задужила племенитом пажњом према покојнику. Она је на први глас о смрти изјавила саучешће и донела решење, да се покојник о трошку државном сахрани. Приликом погреба присуствовали су г. г. Министар Просвете, Правде и Привреде.

Изасланици Српског Новинарског Удружења, Српског Књижевничког Друштва, Националне Странке и Омладине, који су изашли у сусрет и допратили тело покојниково до Београда и до гроба, — задужили су ме захвалношћу, као и нарочито састављени одбор за сахрану, који је све учинио, да се погреб покојников изведе онако величанствено.

Захваљујем г. г. свештеницима, који су из почасти чинодејствовали. Свима пријатељима покојниковим, који су из Србије, Босне и Херцеговине, Војводине, Тројединце, и осталих српских земаља изјавили ми саучешће; покојниковим пријатељима са стране, који су дошли лично да погребу присуствују, и свима учесницима Југо-Словенског Конгреса у Софији, који су одали пошту сени покојниковој и на самој седници Конгреса и депешом — изјављујем топлу захвалност.

Особитом благодарношћу обавезала ме је општина вароши Ниша, која ми је одмах по смрти телеграфско саучешће изјавила и донела одлуку пуну пажње према покојниковој сени, назвавши једну од својих улица његовим именом, а на погреб изаслала чак и нарочито изасланство у лицу г. председника општине и тројице одборника.

Захвалан сам и свима корпорацијама и појединцима, који су на одар покојников венце положили, као и певачким друштвима и то: „Београдском Певачком Друштву“, „Обилићу“ „Српском Јеврејском Певачком Друштву“ и свима онима, који су такође на почасти суделовали. Особиту благодарност дугујем целокупној штампи београдској, која је са топлим интересом пратила болест покојникову и искрено га ожалила, тако исто благодаран сам г. г. Гиги Гершићу, академику, Стојану Рибарцу, председнику Главног Одбора Народне Странке, Јосифу Ковачевићу, директору Реалке, Браниславу Нушићу, књижевнику и пријатељу покојниковом, Премовићу и Гојевцу, омладинцима, — на топлим беседама, којима су се са покојником растали.

Позоришној Управи, Целокупном Грађанству београдском, г. г. колегама покојниковим, Савезу Добровољаца и свима осталим корпорацијама и појединцима, који су својим присуством погреб увеличали а покојнику последњу пошту одали — биће вечито захвалан.

20. августа, 1906. г.
БЕОГРАД.

Јован Сремац
крал. срп. двор. лимар.

ОГЛАСИ.

Балашико право краставчево млеко је средство за уљепшавање од најбољег дејства. То је средство, као што искуства потврђују, неопходно свакој дами. За неколико дана, већ после 2—3-путашње употребе углачава, чини финијим тен, и потпуно удаљава пеге, јетрене мрље, бубуљице, сујетке и још друге нечистоће на лицу, а не шкоди кожи. — По боци 2 Круне, уз то краставчев сапун 1 К, пудер К 1'20 и 2 К у Apotheke C. Balassa, Budapest, Erzsébetfalva. — Поштанска пошиљка сваки дан. Може се добити у *Новом Саду* у апотеци *Жигмонда Лукача*. 116 3—4

Бурад за вино.

Грађарска трговина **Браће Шварца у Новом Саду**, рибља пијаца бр. 12., продаје већ

употребљену винску бурад

у врло доброме стању, разне величине од 6 до 40 хектолитара, докле залиха устраје, по јефтиној цени.

449 3—4

СТЕЧАЈ.

ПРВА ТИТЕЛСКА ШТЕДИОНИЦА

деоничарско друштво

ТРАЖИ

једног вежбеника

односно

млађег чиновника

са годишњом платом од Кр. 720.—.

475 1—2 **Управа.**

Ђорђе Нôта

МУШКИ КРОЈАЧ

НОВИ САД

Хлебарска улица број 8.

на берлинској академији за кројење одликован почасном дипломом

препоручује своје богато стовариште енглеских и француских

ШТОФОВА.

Тачна израда! Јефтине цене!

Тражим Србина

адвокатског

КАНДИДАТА

са потпуном праксом.

Почетна је плата 120 круна, ван тога ексмисије, које месечно 30—40 круна износе. 472 3-3

Др. НИКА ЂУРИЋ

адвокат у Вршцу.

ЈЕВТИН ЗАЈАМ

по 4% и 4¼% може се уз моје посредовање **код велико-сибињског земљо-кредитног завода добити.** Ко такови зајам жели, нека се изволи на мене обратити.

Др. Светозар Димитријевић
ТЕМИШВАР-ГРАД
Лошонцијев трг.
471 3—10

1 16—20

ВИНСКЕ

БАЧВЕ

из храстовог дрва у свакој величини до 70 хектолитара продају:

Алекс. Брајер и синови

у Крижевцима

Цијена почам од 6 К по 100 литара. Купац имаде бачве у Крижевцима преузети.

323 23—25

НАРОДНО ОБЕЗБЕЂЕЊЕ.

Друштво „Добротвор“

у Новом Саду

поникло је у тој цељи, да обезбеђује народ. Оно је до сад исплатило око

400.000 Круна

у име посмртне припомоћи наследницима својих умрлих чланова и има готовину преко

100.000 Круна

уложену у новчаним заводима, која је својина свију њених чланова.

Ко жели на лак начин да обезбеди децу своју, најбоље ће то учинити, ако се упише за члана у друштво „Добротвор“.

Свако, ко се упише, одмах је обезбедио једну тековину

од 2000 Круна,

коју суму исплаћује друштво насљедницима у готову новцу.

Чланом друштва може постати сваки држављанин земаља круне Св. Стевана, мушко и женско.

У попуњавање празних места у основаних 5. кола примају се само млађе особе од 24 до 50 година старости.

Чланови плаћају ове пристојбе:

За уписнину једанпут за свагда 4 Круне.

За чланарину у почетку сваке године 4 Круне.

За сваки смртни случај, који се догоди у колу, у којем је ко члан, 4 Круне.

Једно коло има 500, а највише 601 члана.

Ко хоће да се упише за члана, нека пошаље на адресу друштва „Добротвора“ у Новом Саду 4 Круне и нека искаже године своје старости и своју адресу тачно означи.

УПРАВА
ДРУШТВА „ДОБРОТВОР“
У НОВОМ САДУ.

448 3—5

Власник и издавалац: Деоничарско друштво „Бранник“.

Штампарија деоничарског друштва „Бранника.“